

OHJAAVA TASKUOPAS KOTIHOIDON TYÖNTEKIJÖILLE PÄIVYSTYKSELLISIIN TILANTEISIIN

GeroMetro työpaja 02.04.2019

Sh Jussi-Pekka Partanen

Uramalliohjelma 2018-2019/Pätijä-hanke

Tausta

- Kehittämistyö (Helsingin kaupungin Uramalliohjelma)
- Lisäksi taskuopas liittyy **Pätijä**-hankkeeseen (päivystyksellisten tilanteiden järjestäminen kotihoidossa ja palveluasumisessa), joka on menossa Helsingin kaupungilla 2017 – 2019.

Pätijän työpaja 11.10.18:

- kotihoidon päivystyksellisiin tilanteisiin tarvitaan osaamisen vahvistamista
- hoitajat tarvitsevat päivystystilanteiden arviointiin työkalun

Pilotointi

- Alkanut Vallilan kotihoidossa 05.02 -19
 - **Jatkuu koko keskisessä kotihoidossa Helsingissä** (koulutukset menossa parhaillaan)
 - Koulutan eri tiimit alueella (**kesto noin 1,5h**)
 - Pilotoinnin kesto noin 1 – 2 kk (**riippuvainen palautteen määrästä**)
- > **tarvittaessa** taskuoppaan muokkaus uudestaan (kotihoidon lääkärit mukana)

Ohjesivut (1 puoli)

HÄTÄTILANNE

ESIMERKKEJÄ:

AIVOVERENKIERRONHÄIRIÖ (UUSI OIRE): puhe "puuroutunut", ohimennyt puheentuothonhäiriö, ohimennyt puoliero raajassa, sekavuus, puoliero raajoissa, raajapuolihäikkous, suupielä roikkuu, näköhäiriö, päänsärky, pahoinvointi.

HENGENAHDISTUS: äkillisesti alkanut, apuhengitysilihakset käytössä, puhuu maksimissaan yksittäisiä sanoja, hengitystaajuus yli 25/min.

HYPERGLYKEMIA, kohonnut verensokeri: Verensokeri yli 25 mmol/l tai **HIGH** (mittarinäyttö), ja **OIREITA** (kuivumisen merkit, jano, väsymys, tajunnantason lasku, runsasvirtsaus).

HYPOGLYKEMIA, alhainen verensokeri: verensokeri alle 4 mmol/l ja lisäksi voimakkaat oireet tai tajuton.

KOURISTAMINEN: raajat ja vartalon lihakset kouristelevat, ei kontaktia.

MYRKYTYKS JA TAJUNNANTASON LASKU TAI MUU LÖYDÖS: insuliinit, verenhennuslääke, rauhoittavat lääkkeet, opioidit (vahvat kipulääkkeet), beetasalpaaja (esim. Bisoprolol), kalsiumsalpaaja (esim. Amlodipin, Dilzem), neuroleptit (esim. Ketipinor, Risperdal), paracetamol, NSAID – lääkkeet (mm Burana ym), digoksiini.

RINTAKIPU EIKÄ 3 NITROA AUTA: äkillisesti alkanut, puristava, kylmähikinen, säteilee vasempaan käteen, lapojen väliin, leukaperiin.

TAJUTON: hengitysilikkeitä, ilmavirtaus tuntuu, rannesyke tuntuu.

TRAUMA: ei pääse ylös, ei pysty varaamaan, mahdollinen virheasento tai päähän kohdistuva trauma ja alentunut tajunnantaso.

VITAAIHÄIRIÖ, NEWS - pisteet: yksittäisestä arvosta 3 pistettä tai yhteensä vähintään 4 pistettä **JA** poikkeaa lähtötilanteesta -> Kts. News-taulukko.

VOIMAKAS ALLERGINEN REAKTIO: ihon kuumotusta, punoitusta, pistelyä ja kutinaa, turvotusta kasvojen alueella, äänen käheys, yskänpuuskat, hengitys vinkuu, sydämen runsaslyöntisyys.

VOIMAKAS VERENVUOTO: haava, nenä, sukupuolialue, peräaukko.

TARKASTA ABCDE: A: ilmatie B: hengitys C: verenkierto D: tajunta E: tarvittaessa ihon paljastaminen

HOIDA HOIDETTAVISSA OLEVA OIRE:

- Anna rintakipuun tarvittava nitro
- Anna hengenahdistukseen tarvittava inhalaatio
- Anna vaikeaan allergiseen reaktioon EpiPen (voimakas turvotus, hengitys vinkuu)
- Anna hypoglykemiaan sokeripitoinen juoma, hunaja
- Tyrehdytä verenvuoto
- Estä lisäloukkaantuminen (anna tarvittava kipulääke, esimerkiksi paracetamol)

SOITA 112

Konsultoitava tilanne

KEUHKOT (Vrt. Spo2 lähtötasoon)

Hengitystaajuus hidastunut: 9-11 tai nopeutunut 21 – 24/min.

Copd/astman paheneminen (Spo2 92 – 93, jos tämä arvo on tavallista alhaisempi).

Poikkeava löydös: spo2 94 – 95 huoneilmalla (huomioi lähtötaso, onko periferia viileä?).

Uutena oireena yskä tai märkäiset yskökset.

Pitkittynyt yskä, erityisesti aamuisin ja öisin.

Lievä hengenahdistus (rohina/vinkuna, pystyy puhumaan lyhyitä lauseita).

SYDÄN JA VERENKIERTO

Ohimennyt rintakipu: päivittäin usein esiintyvä tai yksittäisenä päivänä.

Sydämen epäsäännöllinen rytmi uutena löydöksenä.

Nopea (91 – 130/min) tai hidas pulssi (41 - 50/min).

Poikkeava verenpainelöydös (HUOMIOI lähtötaso): systolinen matala 91 – 110 tai toistuvasti korkea eri päivinä, yli 200 mmHg ja lisäksi oireita huimausta, väsymystä, päänsärkyä.

Alaraajaturvotus molemmissa jaloissa ja paino nousut noin 2 – 3 kg/viikossa: ota paino, ota valokuva raajoista, onko kuoppaturvotusta?

KUDOS/MUU

Infektioepäily ja lämpö yli 38 tai 35,1 - 36: keuhkot, virtsatiet, kudus (paikallinen kipu, punoitus, ihon kuumotus tai turvotus).

Toispuoleinen alaraajaturvotus (ruusu, trombi).

Myrkytys oireeton (lääkkeet, päihteeet).

Itsetuhoisuus tai sekavuus, käytösoireet, mielenterveydenhäiriö (äkillisesti, nopeasti lisääntynyt).

Hypoglykemia (alhainen verensokeri): alle 4 mmol/l ja **lievät oireet** (ärtyisyys, hikoilu, nälän tunne, vapina): **anna sokeripitoista ravintoa/juomaa -> konsultoi heti**

Hypoglykemia (alhainen verensokeri), paasto VS 4 – 6 mmol/l (vähintään 2 peräkkäisessä mittauksessa) -> **konsultoi heti**

Hyperglykemia (kohonnut verensokeri): **yksittäinen paasto VS** yli 20 mmol/l (oireina mm väsymys, jano, heikentynyt tajunnantaso, asetoni = alkoholin tuoksu hengityksessä) -> **konsultoi heti**

Konsultoi ei kiireellisesti oma sh toimistolla/seuraavana arkipäivänä: verensokeri 15 – 20 mmol/l (kahdessa peräkkäisessä eri päivänä tehdyissä mittauksissa).

Traumat ym

Akuutti ommeltava haava: ota valokuva.

Trauma: päässä kuhmu ja verenhennuslääke.

Löydetty lattialta: ei virheasentoa ja asiakas vaikuttaa normaalilta, pystyy varaamaan.

Kipu: käytä NRS – asteikkoa 0 - 10 (esimerkiksi pää, vatsa, raaja, korva).

Tarkasta ABCDE ja NEWS - pisteet

Yksittäisestä mittauksesta 3 pistettä, TAI yhteensä 4 tai enemmän

SOITA 112

Pisteitä 1 – 3 ja ABCDE kunnossa, sekä tilanne rauhallinen:

Virka-aikana soita välittömästi oma sh tai virka-ajan ulkopuolella Haartmanin pпки vastaava sh 0403347341

Ohjesivut (2 puoli)

NEWS - Aikaisen varoituksen pisteytysjärjestelmä

	Pisteet	3	2	1	0	1	2	3
A	Hengitystaajuus	≤ 8		9 - 11	12 - 20		21 - 24	≥ 25
B	Happisaturaatio (Spo2)	≤ 91	92 - 93	94 - 95	≥ 96			
B	Lisähappi käytössä		Kyllä		Ei			
C	Systolinen verenpaine	≤ 90	91 - 100	101 - 110	111 - 219			≥ 220
C	Syke-taajuus	≤ 40		41 - 50	51 - 90	91 - 110	111 - 130	≥ 131
D	Tajunnan taso				Normaali			Poikkeava
E	Lämpötila	≤ 35.0		35.1 - 36.0	36.1 - 38.0	38.1 - 39.0	≥ 39.1	

Lähde: The Royal College of Physicians. National Early Warning Score (NEWS) 2: Standardising the assessment of acute-illness severity in the NHS. London: RCP; 2017; 1-77. © Sairaanhoidajaliiton koulutus- ja kustannusyhtiö Fioca Oy, 2017.

Toimintaohje

Pisteytys	4 pistettä tai enemmän, tai yksittäisestä mittauksesta 3 pistettä	Yhteensä 3 pistettä, tai vähintään 1
Riskiluokka	KORKEA RISKI	KOHTALAINEN RISKI
Toimintaohje	Kontrolloi mittaus uudestaan noin 2 – 3 min päästä.	Kontrolloi mittaus uudestaan noin 5 minuutin päästä ennen mahdollista konsultaatiota
Ratkaisuehdotus	Jos tulos edelleen sama: → SOITA 112	Jos tulos edelleen sama: Virka-aikana soita välittömästi oma sh → sh konsultoi kohon lääkäriä/Terveysaseman päivystävää lääkäriä tai tekee oman arviokäynnin tarkastaakseen tilanteen saman päivän /seuraavan päivän aikana (pisteitä 1 ja tilanne vaikuttaa rauhalliselta) Virka-ajan ulkopuolella Haartmanin päivystyspoliklinikka vastaava sh 0403347341
Peruselintoimintojen seuranta	Toista ambulanssia odottaessa noin 2 – 3 minuutin välein.	Odota ohjetta

ISBAR-raportointiohje **kotihoidolle konsultoitaessa asiakkaan kotoa Haartmanin päivystyspoliklinikka 0403347341**

1. TUNNISTA	- Nimesi, ammatti, yksikkö - Potilaan nimi, ikä ja sosiaaliturvatunnus
2. TILANNE	- Syy raportointiin
3. TAUSTA	- Lyhyesti nykyiset sekä aikaisemmat oleelliset sairaudet, hoidot ja ongelmat - Allergiat - Tartuntavaara/eristys
4. NYKYTILANNE	RAPORTOI - Vitaalielintoiminnot A ilmatie B hengitys, saturaatio C pulssi, verenpaine D tajunnan taso, kipu E lämpötila, iho, väri, vatsa, virtsaneritys, ulkoiset, näkyvät merkit - Oleelliset asiat potilaan tilaan liittyen: muuttunut käytös
5. TOIMINTAEHDOTUS	Ehdota: - Välitöntä toimenpidettä - Tarkkailun lisäämistä - Toimenpidettä - Siirtoa toiseen yksikköön (Terveysasema/päivystyspoliklinikka) - Hoitosuunnitelman muutos Varmista: - kuinka kauan..? - Kuinka usein..? - Koska otan uudelleen yhteyttä..? - Onko vielä kysyttävää? - Olemmeko samaa mieltä?

Lisämateriaali kotihoidon tiimien koulutukseen

ABCDE-menetelmä ja sen käyttö:

TOIMINTO:	
J Ä R J E S T Y S	A = hengitystie → tarkista hengitystiet, onko auki→ onko ilmatie-estettä→ tarvittaessa <u>avaa</u> hengitystiet kohottamalla leukaa ja pääätä asiakkaan maatessa
	B = hengitys → tuntuuko ilmavirtaus→ laske hengitystaajuus/ minuutti→ korvin kuultavat äänet→ spo2→ asento
	C = verenkierto → verenpaine, tarvittaessa toista→ laske rannesyke/ minuutti→ säännöllinen/ epäsäännöllinen→ lämpöraja
	D = tajunta → asiallinen/ käytöksen muutos→ sekava→ levottomuus→ reagoi puheelle→ reagoi kivulle→ verensokeri
	E = iho, paljastaminen → ihon lämpö→ lämpö→ kylmähikisyys→ ihomuutokset; mm verenpurkaukset, rakkulat, haavaumat→ turvotukset→ virheasento kaatumisen yhteydessä

Muuta huomioitavaa

- Konsultaationumeron 116117 käyttö **selvittelyiden alla**. Tästä infottaneen lähiviikkojen aikana. **Toistaiseksi konsultoidaan (pilotoinnin aikana) virka-ajan ulkopuolella soittamalla päivystyksen vastaavalle sh:lle.**
- Spo2 mittarit käyttöön tiimeissä.
- Pilotointia varten kaksipuolinen laminoitu taskuopas.

Kysyttävää..

